

BUCUREȘTI. UN VEAC DE ARHITECTURĂ CIVILĂ. SECOLUL XIX.,

Editura Silex, 1997

În iarna anul 1989 imaginea Bucureștilor era a unui oraș rănit. Răni nevindecate după cutremurul din 1977 dar și răniile care au urmat, incomparabil mai dureroase. Orașul evolua într-un ritm periculos, printre ruine și șantiere, către o așezare anonimă și anodină, fără istorie și fără identitate. Într-un plan, parale, istorici, arhitecți, studenți, au încercat o menținere în normalitate prin studii și cercetări, prin încercări de consemnare a valorilor amenințate ale orașului în relevee sau fotografii.

O asemenea cercetare a întreprins doamna Cezara Mucenic, un studiu în baza cărui a obținut de doctor în istorie, publicat recent la editura Silex sub titlul *București. Un veac de arhitectură civilă. Secolul XIX.*

Autoarea și-a centrat atenția asupra uneia dintre cele mai dinamice perioade ale evoluției orașului, cea a transformărilor profunde de la un ev mediu întârziat, la o modernitate de factură occidentală. Urmând îndeaproape evenimentele istorice spectaculoase care s-au succedat, orașul capitală a sintetizat rapidele mutații politice și sociale, reasezările treptate ale mentalităților unei lumi noi prin reconfigurarea propriei imagini urbane. Dintr-o așezare conectată încă ambianței sud-est europene, orașul a evoluat către structuri occidentale, asimilate ca model dar suprapuse și integrate unui țesut urban cu o certă identitate.

Scopul declarat al studiului a fost crearea unei imagini de ansamblu a arhitecturii civile bucureștene, domeniu larg, abordat încă insuficient în lucrările fundamentale de istorie a evoluției orașului. Eliminând din pornire arhitectura de cult, nu din subevaluarea semnificației acesteia, ci din dorința de a completa imaginea orașului secolului XIX prin programe curente - locuirea diferitelor pătri sociale, magazinele, hanurile și hotelurile, ca și prin acele edificii speciale care au apărut ca semn al unei noi societăți în curs de modernizare, autoarea a încercat să le evidențieze semnificația și să le definească morfologia.

Unul dintre semnele modernității a fost procesul de creare a unui sistem de reguli în dezvoltarea orașului. Asupra acestui subiect autoarea se oprește încă din prima parte a studiului. Reglementărilor simple, mai curând ca caracter cutumiar, le-au urmat, încă de la sfârșitul secolului XVIII regulamente scrise, cu caracter juridic definit, declanșând în acest domeniu un proces evolutiv care va marca întreaga perioadă studiată. Întărirea autorității primăriei a însemnat un control mai

mult sau mai puțin riguros, dar în orice caz benefic și semnificativ pentru reconfigurarea orașului.

În încercarea de delimitare a ariei cercetate, autoarea a ales ca sursă esențială de informații actele administrative emise de primărie, autorizații de construcție datând încă din ani 40 ai secolului trecut. O rodnică cercetare în arhive i-a permis colectarea și publicarea unui corpus impresionant de documente iconografice, în marea lor majoritate inedite, al căror interes pentru cunoașterea orașului este incontestabil. Schițe naive făcute de vreun meșter neșcolit, ca cea din 1838 a hanului de la Curtea Veche, cele din 1847 ale caselor serdarului Ghiță Popescu din mahalaua Batiște, sau ale hanului Goleșcu de pe Podul Calitiei, desene profesioniștii începând din anii 60 semnate de arhitecți diplomați, străini sau români, proiecte de amplasare pentru edificii publice datorate unor personalități - Ateneul Român semnat de Albert Galeron, Palatul Poștelor datorat lui Al. Săvulescu, toate asemenea documente au garanția autenticității și din această cauză, un potențial excepțional de informare. Informare primară privind autorii încă neidentificați ai unor construcții, datarea precisă a clădirilor, dar și posibile interpretări menite să completeze imaginea unui București în mișcare într-o perioadă din istoria orașului capitală.

Coroborate cu o bibliografie amplă, aceste documente prețioase au fost prelucrate de autoare încercând să surprindă anumite aspecte ale evoluției orașului, de la rolul autorității administrative în dirijarea dezvoltării orașului, la analize morfologice - programe de arhitectură, stiluri, decorație interioară - atingând și probleme ale configurării unor componente ale țesutului urban - străzi tipice orașului privite din unghiul evoluției lor arhitecturale. Prin forța împrejurărilor, dictată de complexitatea obiectului studiului care ar fi excedat posibilitățile de investigație și abordare, unele dintre aceste direcții au fost aprofundate, altele au fost schițate ca posibile teme de studiu.

Calitățile acestei lucrări constă în primul rând în aducerea în atenție a unor surse de cunoaștere de valoare indiscutabilă, rostuite astfel încât să demonstreze modul în care, din interpretarea acestora, se pot extrage concluzii semnificative pentru înțelegerea orașului viu, cel al caselor modeste, al prăvăliilor, al hanurilor și al clădirilor publice.

Dintre temele adorate în fiecare capitol, poate cea mai spectaculoasă este cea referitoare la arhitecții și

construcții care au activat în acest secol înnoiri în capitală. Apar ca semnături ai proiectelor supuse aprobării meșteri modești alături de arhitecți străini și români, unele nume necunoscute, altele cu o anumită reputație. Analizând lista celor care au construit în secolul XIX, studiul relevă trecerea treptată de la meșteri la profesioniști pe măsura creșterii pretențiilor comanditarilor, aflului semnificativ de constructori și arhitecți străini și, către sfârșitul secolului, prezența din ce în ce mai activă a arhitecților români, formați în mari școli europene. Acest proces de profesionalizare se percepe cu precădere din calitatea deseneilor, din maturitatea compozițiilor și un anume rafinament al plasticii arhitecturale a căror sorginte europeană este identificabilă. Desenele originale incluse în studiu au și marea calitate de a te situa într-o relație intimă cu „laboratorul” constructorului sau arhitectului. Schițe de mână, fermecătoare prin inabilitate, aparținând unor meșteri, zidari sau dulgheri, desene de mare acuratețe tehnică ale unor arhitecți riguroși, desene elaborate în care grafica trădează un talent remarcabil, toate reușesc să releve pe o cale directă personalitatea creatorului. Dacă adăugăm faptul că una dintre anexele studiului este o listă care cuprinde peste 120 de nume de constructori, meșteri, arhitecți sau ingineri, care au activat în București în secolul XIX, inclusiv clădirile pe care le-au ridicat, interesul pentru lumea cercetătorilor apare ca evidentă. Surprizele pe care ni le oferă această sinteză a informațiilor nu lipsesc: apar numeroase nume de creatori încă necunoscute, după cum, prin documente certe, se confirmă sau se identifică autorii unor clădiri de notorietate.

Peste clădirile din secolul XIX, așa cum apăreau în autorizațiile de construcție, au trecut vremurile. În unele cazuri, nu foarte numeroase, imaginea propusă nu a fost respectată, în alte cazuri schimbările de modă l-au incitat pe proprietar către o modernizare care, în majoritatea cazurilor a afectat numai fațadele - în special în aria Lipscăniei. Unele clădiri au dispărut cu totul, altele au fost înlocuite cu volume mai înalte, au survenit comasări de proprietăți sau supraetajări. Reparații pripite au desfigurat fațadele și interioarele, schimbările de funcțiuni au modificat spațialitatea originară. Au rămas însă aceste documente care își păstrează întreaga semnificație. Este nu numai o semnificație istorică, ci și o sursă extrem de importantă,

utilă celor care restaurează sau vor restaura asemenea clădiri.

Cunoscând marile dificultăți pe care le-a întâmpinat autoarea în cercetarea arhivelor, cantitatea de informații colective, problemele tehnice de reproducere, dar și amploarea subiectului, ne permitem să sugerăm anumite direcții de aprofundare și perfecționare. Una dintre acestea ar fi localizarea în măsura în care este posibil, a fiecăreia dintre clădirile ale căror autorizații de construire au fost depistate, inclusiv o comparație cu situația actuală. Poate o revizuire a terminologiei utilizate în evaluarea stilistică, făcând apel la definiții consacrate, ar clarifica imaginea evoluției arhitecturii secolului XIX, cu atât mai mult cu cât, în prezent, în literatura de specialitate românească și străină, persistă clasificări încă nevalidate. Asemenea recomandări rezultă din convingerea că o reeditare a lucrării d-nei dr. Cezara Mucenic devine o obligație, răspunzând interesului specialiștilor ca și al celor interesați de trecutul orașului.

Parcursând cartea d-nei Cezara Mucenic se dezvăluie imaginea orașului nu descrisă, ci ilustrată și, ca atare mult mai convingătoare. Este imaginea orașului capitală într-o perioadă de dezvoltare explozivă, de pași parcuși rapid către o nouă lume. Este și o imagine nuanțată, nu cea oferită de ghiduri, a monumentelor, ci a clădirilor în care au trăit oameni de diverse meserii și cu diverse poziții sociale. Forța relevantă a arhitecturii pentru epoca studiată este cu atât mai puternică. În spatele arhitecților și al formelor pe care aceștia le-au ridicat se ascund oameni, acei oameni care au avut anumite preferințe, anumite opțiuni. Modificarea mentalităților este vizibilă: de la o locuire medievală ancorată în tradiție, locuitorii capitalei s-au îndreptat către modernitatea europeană. Oameni înstăriți sau modești, boieri sau mici negustori au ales alte forme, au descoperit profesionalismul necesar, apelând din ce în ce mai des la arhitecți în locul meșterilor, s-au preocupat de imaginea casei dar și de cea a interioarelor.

Este o carte a orașul secolului XIX, bogată în informații, expresivă și interesantă, o carte despre case și locuitori, despre meșteri și arhitecți, despre o întreagă lume care a lăsat semne devenite valori istorice pe care avem obligația să le studiem, să le protejăm ca reper al identității noastre.

Prof. dr. arh. SANDA VOICULESCU